

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze

**SOUVISLOST MEZI SPOKOJENOSTÍ V PARTNERSKÉM VZTAHU A
SYNCHRONIZACÍ POHYBU PARTNERŮ**

Bakalářská práce

Barbora Chlápková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jitka Lindová, Ph.D.

Praha, 2013

Prohlašuji, že práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné či elektronické podobě.

V Praze dne 28. června 2013

.....

podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala všem, kteří přispěli k vytvoření této práce, především děkuji Mgr. Jitce Lindové, Ph.D. za profesionální vedení práce, odborné rady a pomoc se statistikou. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům, sestrám a přátelům za podporu a povzbuzení.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	8
1.1. Synchronizace neverbálního chování.....	8
1.1.1. Pohybová synchronizace.....	8
1.1.2. Sladění chování (zrcadlení)	9
1.1.3. Mimikry a komplementarita	10
1.1.4. Behaviorální koordinace. Vědomý či nevědomý proces?	12
1.2. Spokojenost v partnerském vztahu.....	14
1.2.1. Měření partnerské spokojenosti	17
1.3. Partnerství a teorie attachmentu	18
1.3.1. Vliv typů attachmentu na vytváření partnerského vztahu	19
1.4. Vliv primární rodiny na partnerský vztah	22
2. CÍL PRÁCE	23
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	25
3.1. Soubor osob.....	25
3.2. Design výzkumu.....	25
3.3. Videonahrávky	26
3.4. DAS – Dyadic Adjustment Scale.....	26

3.5.	Analýza dat.....	27
3.5.1.	Analýza videonahrávek.....	27
3.5.2.	Analýza dotazníku	28
4.	ETICKÉ OTÁZKY VÝZKUMU	30
5.	VÝSLEDKY	31
5.1.	Výsledky t-testu	32
5.2.	Výsledky získané Kendallovou korelací	34
6.	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	40
7.	DISKUSE.....	42
	ZÁVĚR	44
	POUŽITÁ LITERATURA	45
	PŘÍLOHY:.....	50

ÚVOD

V každém mezilidském vztahu existuje určitý druh komunikace, a to jak na verbální, tak na neverbální úrovni. Nejen při studiích, ale i při prostém sledování dvou konverzujících osob můžeme zpozorovat a odhadovat, jaký mezi sebou mají jedinci vztah.

Můžeme ho odhadnout podle způsobu, jakým tónem spolu jednájí, jaký mají výraz v obličeji, v jaké jsou od sebe vzdálenosti, jaké zaujímají postoje a další neverbální projevy. Na základě těchto projevů lze určit emoce, náladu a i dlouhodobější vnitřní stav těchto lidí a to, jestli je vztah k druhé osobě pozitivní, či negativní.

Jedním z často pozorovaných a studovaných témat je mezilidská spokojenost. Mnoho psychologů a odborníků v oblasti psychologie se věnuje spokojenosti partnerů, a to jak v nemanželském, tak (a to častěji) v manželském vztahu. Snaží se nalézat co nejvíce projevů, které o partnerské spokojenosti vypovídají.

Díky tomu vzniklo velké množství dotazníků, kde mají partneři sami možnost vypovídat o svých pocitech vůči svému partnerovi a zda jejich odpovědi svědčí spíše o spokojenosti či nespokojenosti.

Další z možností, jak zjišťovat partnerskou spokojenost je detailní pozorování a zaznamenávání pohybů partnerů během jejich interakce. Jak tvrdí Goffman (1959), sociální interakce jsou vyplňovány pohyby, které mohou vypovídat o povaze vztahu mezi lidmi a že dokonce nepatrný pohyb ruky může ovlivnit názor na člověka, se kterým je jedinec v dané chvíli v interakci. Lidé mají zároveň tendenci přizpůsobovat své neverbální chování svému protějšku. Mnoho studií prokázalo, že lidé přizpůsobují své chování ostatním, a že jak v přátelských, tak v partnerských vztazích má jedinec vždy vyšší náklonnost k tomu, kdo se chová stejně či podobně. Bylo potvrzeno, že partneři, kteří vykazují podobné znaky chování, jsou ve vztahu spokojenější (Larissa et al., 2003). Z předchozí věty tedy vyplývá, že k tomu, aby lidé jednali v souhře, je nezbytné, aby u nich docházelo k určitému empatickému citění, souhře a raportu.

Smyslem této práce je nalezení odpovědi na otázku, zda partnerská spokojenost souvisí s tím, jak partneři vzájemně koordinují a synchronizují své pohyby a zda je možné na základě těchto pohybů určit, jestli jsou partneři ve vztahu spokojeni. Na toto téma sice již nějaké studie existují, žádná z nich se ale nesoustředí pouze na neverbální projevy, konkrétně na synchronizaci pohybů.

První část této práce se věnuje dosavadním teoretickým poznatkům. V první řadě představím studie, které se zabývají partnerskou synchronizací od obecných definic až po konkrétní výzkumy a to, a jakým způsobem lze synchronizaci měřit. Poté následuje teorie o partnerské spokojenosti. Představím významné autory a jejich pojetí spokojenosti v rámci širšího kontextu partnerského přizpůsobení. Dále bude představena teorie attachmentu, neboť tyto prvotní vazby v dětství silně ovlivňují přístup jedince k partnerskému vztahu v dospělosti a souvisí s pocitem spokojenosti v partnerství.

Druhou část práce tvoří samotný empirický výzkum, jehož cílem je zjistit, do jaké míry partneři synchronizují své pohyby, a zda je na základě této synchronizace možné určit, jestli jsou partneři ve vztahu spokojeni. Partneři, kteří se zúčastnili výzkumu, nejprve vyplňovali test, jež vypovídá mimo jiné o jejich partnerské spokojenosti. Následně podstoupili interview, během kterého byli nahráváni na videokameru. Vzniklá videa byla poté analyzována a byla zhodnocena pravděpodobnost synchronizace jejich pohybů. Tímto způsobem vznikly dva statisticky hodnotitelné soubory dat. Výsledky statistického zpracování jsou uvedeny v závěru této práce a grafické znázornění jsou k nalezení v přílohách.

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1. Synchronizace neverbálního chování

Synchronizace je forma koordinační interakce, která je přítomna ve všech aspektech společenského života a je součástí interakce s druhými lidmi (Grammer, Kruck, Magnusson, 1998). Synchronizace pohybů je projevem toho, že lidé nejednají náhodně či nezávisle, ale koordinují a synchronizují své chování s partnerem. Fenomén „synchronizace“ může být definován jako „přesné načasování a koordinace pohybů jedince tak, aby se shodovaly s načasováním a rytmem pohybů druhého jedince“ (Bernieri, Rosenthal, 1991).

Synchronizace je jedním z typů behaviorální koordinace, což je pojem, kterým je označována souhra chování jedinců. Behaviorální koordinaci lze dělit na různé kategorie, přičemž se často můžeme setkat s dělením podle Grammera (1998) a Bernieriho et al (1991). Grammer et al (1998) behaviorální koordinaci dělí na dvě kategorie; první z nich je tzv. pohybová synchronizace [movement synchrony]. Druhou kategorií je tzv. sladění chování [behavior matching] a zrcadlení [mirroring] (Grammer, Kruck, Magnusson, 1998).

Bernieriho (1991) koncepce se z velké části překrývá s Grammerovou (1998), pouze s tím rozdílem, že pohybová synchronizace je součástí tzv. interakční synchronizace, která je nadále tvořena rytmem a plynulostí interakce (Bernieri, 1991). Druhou kategorií je opět sladění chování [behavior matching], jež odpovídá Grammerově (1998) pojetí.

1.1.1. Pohybová synchronizace

Pohybovou synchronizaci je možné vyjádřit v různých sekvencích, nebo lze měřit časovou délku pohybů během partnerské interakce. V tomto případě je nejdůležitější souhra pohybů v daném čase, zatímco povaha pohybů či jejich podobnost nehraje velkou roli.

Tento typ koordinace hraje významnou roli při navazování a udržování vztahu (Kendon, 1970). Pohybová synchronizace může souviset s aktivním a angažovaným typem vztahu, spojeného s pocitem pozitivního naladění, motivací, zájmem o druhého a hovorností (Grammer et al., 1998). Celkovým výsledkem tohoto typu interpersonální koordinace, pokud je spojen pozitivními emocemi a pozorností, je mezilidský raport (Grammer et al., 1998), což je v tomto kontextu možné chápat jako vytvoření bližšího vztahu mezi dvěma jedinci. Dabbs (1969) zjistil, že lidé vnímají partnery jako sobě podobné, pokud je jejich chování shodné a dále lze tvrdit, že lidé, kteří se shodně pohybují, mají tendenci udržovat mezi sebou blízký vztah. Bernieri et al (1988) zkoumal vztah mezi učitelem a studenty, a dospěl k závěru, že pohybová synchronizace v interakci mezi učitelem a studentem je silně vázána na jejich vzájemný vztah.

1.1.2. Sladění chování (zrcadlení)

Oproti pohybové synchronizaci, sladění chování zdůrazňuje podobnost pohybů v přesně daném momentu. Měření podobnosti pohybů a zrcadlení má široký rozsah objektivních kritérií (LaFrance, 1979). Při studii souvislosti mezi zrcadlením studentů a jejich vzájemnými vztahy, našla silnou spojitost mezi vlastními výpověďmi studentů o raportu a zrcadlením s ostatními (LaFrance, 1979).

Empirický důkaz, podporující vztah mezi sociálním raportem, o kterém bude řeč později, a interpersonální koordinací vychází především z prací na téma posturálního zrcadlení. LaFrance (1979) systematicky sledovala rozsah posturálního zrcadlení v přirozeném prostředí a v laboratoři. Trénovaní kodéři sledovali studenty ve třídě a počítali, kolikrát vykonají stejný nebo podobný pohyb jako učitel (LaFrance, 1979). Toto pozorování uskutečnili mnohokrát za týden. Na základě získaných výsledků bylo zjištěno, že rozsah podobnosti pohybů pozitivně koreluje s hodnocením raportu, zúčastněnosti a soudržnosti po každé lekci (LaFrance, 1979).

Ve všech, kromě jedné studie, podobnost pohybů byla pozitivně spojena s raportem mezi jednotlivci. Výsledek jediné lišící se studie byl jiný proto, že se jedinci vzájemně neznali (LaFrance, 1979).

Bernieri et al (1988) tvrdí, že ačkoliv pohybová synchronizace koreluje se zrcadlením, obě kategorie můžou odrážet dva různé interakční procesy.

1.1.3. Mimikry a komplementarita

Jedním ze způsobů, jakým lidé vytvářejí podobnost svých pohybů, jsou mimikry. Mimikrami jsou takové neverbální behaviorální projevy, při kterých jedinec vnímá a napodobuje chování druhého jedince, se kterým je v danou chvíli v interakci (Chartrand, Bargh ;1999). Teorií o mimikrách, jakožto nevědomém behaviorálním procesu vzniklo od počátku 20. století mnoho (Bandura, 1977; Lakin, 2003; Koffka, 1925; Piaget, 1946). Většina autorů mimikry spojuje s empatií. Například Adam Smith (1966) používá pro mimikry pojem reflexivní imitace a tvrdí, že nastává poté, co jedinec převezme stanovisko druhého a uvědomí si jeho/její pocity. Allport (1968) spojuje mimikry s empatií. Podle něj je empatie synonymem pro „objektivní motorické mimikry“ Allport (1968). Schefflen (1964) upozoroval, že postojová konfigurace během sociálních interakcí byla zdrojem informací vypovídajících o náklonnosti a pochopení druhého.

Mimikry jsou zintenzivněny, když jedinec svého partnera vnímá jako sobě podobného (Capella, Palmer, 1990), když partneři dosahují podobných výsledků (Lanzetta, Englis, 1989), sdílejí podobné názory (McHugo, Lanzetta, Bush, 1991), nebo se zajímají o podobné věci (Bernieri, Rosenthal, 1991). Chartrand a Bargh (1999) ovšem tvrdí, že tyto atributy nemusí být nutně přítomné.

Podle nich lidé pravděpodobně napodobují ostatní nezáměrně, aniž by si toho byli vědomi, a tento jev je někdy označován jako „efekt chameleona“ (Chartrand, Bargh, 1999). Chartrand a Bargh (1999) tvrdí, že mimikry přicházejí automaticky a jejich příčinou jsou nevědomé konstrukty, které jsou v lidském chování prvořadé. Mimikry tak navozují pozitivní pocity ve vztahu s partnerem, aniž by jedinec vykonal vědomé úsilí (Chartrand, Bargh; 1999).

Ačkoli jsou mimikry nevědomé, nevyskytují se při každé interakci. Protože jsou efektivní, obzvláště když dochází k souhře s druhým jedincem, vyskytují se tedy v takových kontextech, ve kterých je souhra primární (Larissa et al, 2003).

Mimikry mají za následek větší náklonnost, spojení a pohodlí v interakci s partnerem, a tyto pozitivní následky mohou být důvodem, proč se tak lidé chovají (Larissa et al, 2003). Bylo například zjištěno, že když dva jedinci mezi sebou soutěží, mimikry se neobjevují (Lanzetta, Englis, 1989) a namísto toho dochází k jevu, zvaný komplementarita.

Komplementaritou se rozumí „doplňující“ chování. Například pokud jedinec během interakce jeví známky dominantního chování, druhý zareaguje submisivně (Larissa et al, 2003). Goodhallová (1986) pozorovala mimikry a komplementaritu u šimpanzů a zjistila, že přítomnost dominantního, versus submisivního chování vede k poklidným vztahům a k „napodobování“ pohybů, zatímco situace, kdy na dominantní chování bylo odpovězeno dominantními projevy, vedly k násilným konfliktům.

Při studiích o významu komplementarity v rámci lidské, resp. partnerské synchronizace ale tato teorie nebyla jednoznačně potvrzena. Někteří autoři (Ehrlich, 2000; Larisa et al, 2003) se ovšem domnívají, že lidské chování je více rovnostářské a komplementarita není tak běžná.

Studie Larissy et al.(2003) se zaměřila na tělesnou expanzi a konstrikci. Tyto projevy jsou ideální proto, že signalizují dva opačné protipóly tělesného rozpětí a je možné rozpoznat, zda se jedná o mimikry či komplementaritu. Nejprve testovali, zda lidé mají tendenci k mimikrám nebo ke komplementaritě vůči partnerovým projevům, a jestli tyto projevy souvisí se vzájemnou náklonností.

Účastníkům výzkumu byl zadán úkol, aby s partnerem společně popsali obraz. Partner, kterého účastníci předtím neznali, dále vykonal určitý neverbální projev, například pohnul chodidlem, či promnul obličej. Účastníci byli natáčeni na video, které bylo dále kódováno kvůli zjištění, zda účastník vykonal stejný neverbální projev, jako partner (zda došlo k mimikrám). Výsledky ukázaly, že u mnohých k mimikrám skutečně došlo; mnuli si obličej více, když tak činil partner a poklepával chodidlem více tehdy, když chodidlem poklepával i partner. Zároveň bylo potvrzeno, že partnerům, u kterých docházelo k mimikrám, připadala jejich konverzace plynulejší (Larissa, 2003).

1.1.4. Behaviorální koordinace. Vědomý či nevědomý proces?

Navzdory značnému množství studií zabývajících se mimikrami a behaviorální synchronizací, je zde kladen relativně malý důraz na mechanismy, které jsou za tyto projevy zodpovědné (Chartrand, Bargh, 1999). Je tedy otázkou, zda je mezilidská koordinace vědomý či nevědomý proces, a zda k ní dochází pouze u jedinců, u kterých je vyvinut raport, či může nastat i v takových interakcích, kdy se jedinci vůbec neznají. Obecně se má za to, že behaviorální koordinace souvisí s empatií, raportem a náklonností. Podle Bernieriho (1988) své chování koordinujeme více s těmi, ke kterým cítíme náklonnost, a tudíž je nutné, aby u jedinců již dříve došlo ke vzájemné interakci.

Dále není jisté, zda jsou mimikry příčina nebo následek empatického porozumění (Chartrand, Bargh; 1999). La France (1982) tvrdí, že zrcadlení (a potažmo celý proces synchronizace) tělesných postojů není neměnné, ani všudypřítomné, a že výsledek statistického testu svědčí o tom, že k zrcadlení tělesných postojů nedošlo vícekrát, než by bylo předpovězeno náhodně.

Larissa et al. (2003) ve své práci tvrdí, že za mimikrami a behaviorální koordinací stojí výše zmiňovaný efekt chameleona. Stanovují hypotézu, že vnímání chování druhého jedince (výraz obličeje, tělesný postoj, způsob vyjadřování atd.) zvyšuje tendenci prvního jedince chovat se podobným způsobem, což považují za naprosto pasivní a nevědomý proces. Proto podle autorů (2003) vnímání chování druhého nevyžaduje dlouhodobý vztah s partnerem. Na rozdíl od předešlých studií, Larissa et al. (2003) tvrdí, že vnímání chování partnera způsobuje podobné chování, a že vnímání podobného chování partnera vytváří sdílené pocity empatie a raportu. Zkráceně, alespoň částečně existuje automatická souvislost mezi vnímáním a chováním, které je možné přirovnat ke „společenskému pojítku“, které vytváří empatické porozumění a dokonce větší náklonnost mezi lidmi, aniž by to jedinec vědomě zamýšlel. Cílem bylo ověřit, zda se skutečně jedná o proces nevědomý, nebo zda si je jedinec své synchronizace alespoň částečně vědom a dále, zda je nutné, aby se jedinci navzájem znali.

Autoři (2003) tedy provedli výzkum, aby otestovali, zda přítomnost nevědomých mimiker v chování jedinců způsobem, který a) udává, zda se vyskytují více než náhodně, b) testuje, zda tento proces nastává mezi neznámými lidmi, mezi kterými není žádné citové pouto.

Na rozdíl od předchozích studií, autoři nepozorovali jedince, kteří už byli ve vzájemné interakci. Naopak vytvářeli takové interakce mezi dvěma účastníky, kteří se navzájem neznali.

Účastníci výzkumu se skládali z 39 studentů psychologického kurzu na New York University, USA a informátory.

Každý student se zúčastnil dvou po sobě jdoucích sezení s informátorem. První sezení sestávalo z desetiminutové interakce studenta a informátora (I1), během které měli spolu popsat různé fotografie. Při druhém sezení měl student zopakovat popis fotografie, ale před druhým informátorem (I2).

Během interakcí informátoři vědomě střídali své postoje. Během prvního sezení si Informátor 1 buď mnul obličej, nebo poklepal nohou. Během druhého sezení dělal informátor 2 vše, co nedělal informátor 1.

Během interakcí se lišily i výrazy v obličejí informátorů. Během prvního sezení se informátor 1 se buď usmíval, nebo měl neutrální výraz. Během druhého sezení se informátor 2 usmíval, pokud se informátor 1 neusmíval a opačně. Obě sezení byly natáčeny na videokameru, takže výzkumníci mohli hodnotit rozsah, v jakém se během interakcí objevovaly mimikry a obličejové výrazy studentů v reakci na chování obou informátorů (Larissa et al., 2003).

Výsledky výzkumu ukázaly, že výraz v obličejí obou informátorů měl značný vliv na obličejové výrazy studentů. Studenti se za minutu usmáli mnohem vícekrát při sezení s informátorem, který se usmíval více, než s informátorem, jenž měl neutrální výraz (Larissa et al., 2003).

Dále bylo provedeno měření, kolikrát za minutu vykoná student stejný pohyb (promnutí obličeje, poklepání nohou) jako informátor. I zde bylo prokázáno, že při interakci s informátorem, který vykonal zmíněné pohyby, se objevily u studentů stejné projevy.

Tím byla potvrzena hypotéza, že jedinci pasivně přebírají pohyby a výrazy obličeje druhého jedince, aniž by si toho byli vědomi (Larissa et al., 2003).

Vzniklé studie badatelů, zabývajících se interpersonální koordinací se v pojetí tohoto tématu široce liší, což nevyhnutelně vede i tomu, že metody, jak interpersonální synchronizaci měřit. Metody zvolené můj výzkum jsou podrobněji představeny v metodologické části této práce.

1.2. Spokojenost v partnerském vztahu

Spokojenost je promítána v běžné komunikaci mezi partnery, a to jak verbální, tak neverbální úrovni.

Bylo prokázáno, že spokojení partneři vykazují jisté prvky neverbálního chování, například se více usmívají, více se vzájemně dotýkají, a obecně na neverbální úrovni jednájí spíše pozitivně (Margolin & Wampold, 1981).

Na téma spokojenost v partnerském vztahu vzniklo doposud mnoho studií s různými interpretacemi výsledků. Většina studií se ovšem zabývá především spokojeností v manželství a tím, jak se míra spokojenosti v jednotlivých obdobích manželství mění.

Jedním z nejvýznamnějších autorů zabývajících tímto tématem je John M. Gottman (1993), který hodnotil manželskou spokojenost z dlouhodobého hlediska. Podle jeho slov se „na první pohled může zdát, že mezi výpověďmi o krátkodobé a dlouhodobé spokojenosti není rozdíl“ (Gottman, Krokoff, 1988), ale jeho studie přinesly jiné výsledky. Zjistil, že takové funkční chování jako například „udržování klidu“ v současnosti může zanechat nevyřešené kritické situace, které v budoucnosti mohou vztah zničit (Gottman, Krokoff, 1988), a že některé manželské vzorce, například nesouhlas či hádka, které obvykle pro manželství bývají považovány za škodlivé, nemusí být škodlivé v dlouhodobém měřítku. Tyto vzorce sice souvisí s aktuální

nespokojeností, ale lze předpokládat, že jsou tyto faktory zlepšitelné a na dlouhodobou manželskou spokojenost nemají velký význam (Gottman, Krokoff, 1988).

K těmto výsledkům došel mikroanalytickým pozorováním partnerského chování, čímž se odlišuje od předchozích studií na podobné téma. Do té doby byly nejčastěji využívanými metodami vlastní výpověď a interview (Gottman, Krokoff, 1988).

Ke kódování použil dva kódovací systémy; Marital Coding System (MICS; Filsinger, 1983) a Couples Interaction Scoring System (CISS; Gottman, 1979), které doplnil třetím, novým, kódovacím systémem Specific Affect Coding System (SPAFF; Gottman, Krokoff, 1988), který od sebe dokáže rozlišit negativní naladění jedince.

Gottman a Levenson (1984) zjišťovali, zda je možné pozorovat jisté indikátory, které předpovídají změny ve spokojenosti partnerů během manželství. Zjistili, že změny jsou pozorovatelné už během prvních tří let, během kterých dochází ke změně pozitivních a negativních pocitů, které se navíc u žen a mužů značně liší. Jejich výsledky ukazují, že počet pozitivních a negativních dojmů dokázaly předpovídat, do jaké míry se mění partnerská spokojenost (Gottman, Levenson, 1984). Na výsledcích bylo pozoruhodné to, jak odlišně se změny projevují u mužů a u žen. Pokud jde o množství pozitivních pocitů během dne, úpadek partnerské spokojenosti se je se projeví nižší mírou pozitivních pocitů u mužů, a co je překvapivé, vyšší mírou pozitivních pocitů u žen (Gottman, Levenson, 1984). Dále zjistili (1984), že v nespokojených manželstvích jsou muži emocionálně odtažitější než ženy.

Wesley R. Burr z Brigham Young University, Provo, USA zkoumal, jak se manželská spokojenost systematicky mění v různých etapách rodinného života. Pojem spokojenost definuje jako „subjektivní stav, kdy jedinec prožívá určitý stupeň cíle či touhy“ (Burr, 1970).

Samozřejmě existuje mnoho cílů, kterých lze v manželství dosahovat a nelze tedy určit jedno jasné kritérium. Podle něj je koncepčně mnohem přesnější určit konkrétní cíle v manželském životě, a hodnotit, do jaké míry jsou manželé spokojeni s dosažením těchto konkrétních cílů.

Tento typ koncepční přesnosti je zvláště významný, když se některé aspekty spokojenosti v manželství nezávisle liší od spokojenosti v jiných oblastech sociálního života (Burr, 1970). Aby dosáhl této přesnosti, ve své studii (1970) rozlišil šest různých aspektů manželství, které hodnotí jednotlivě a ne jako celek. Těmito vybranými oblastmi jsou: 1) finance a to, jak se s nimi zachází, 2) společné aktivity, 3) jak se partner/partnerka věnují domácím povinnostem, 4) companionship in marriage, 5) sexuální interakce, 6) vztah k dětem.

Při ověřování hypotéz dospěl k poněkud jiným výsledkům, než se prvotně očekávalo. V první hypotéze tvrdí, že manželská spokojenost (se všemi výše zmiňovanými aspekty) klesá v průběhu manželského života (Burr, 1970). Na základě této hypotézy se očekávalo, že značný pokles manželské spokojenosti nastane v pozdějším životním období, ale výsledky měření neprokázaly žádné výrazné tendence poklesu spokojenosti ani v jedné ze šesti oblastí spokojenosti. U některých má naopak spokojenost tendence vzrůstat (Burr, 1970).

Nadále tvrdí (Burr, 1970), že míra poklesu je postupná a vyskytuje se po delší dobu, než aby byla intenzivní pouze v jednom období. Údaje ovšem naznačují, že spíše než postupný vývoj v jakékoli oblasti spokojenosti, existuje několik relativně náhlých změn v některé z těchto oblastí a prakticky žádná změna v jiných (Burr, 1970). Největší změna nastává v předškolním a školním období dětí v rodině, kdy je nejzřetelnější úpadek ve většině oblastí spokojenosti jak u mužů, tak u žen (Burr, 1970).

Podle třetí hypotézy nejnižší míra spokojenosti nastává v období, než odrostlé děti opustí domov (Burr, 1970). Ovšem podle výsledků jeho studie dochází k největšímu úpadku spokojenosti už mnohem dříve, a to ve školním období dětí v rodině (Burr, 1970). Vzhledem k povaze dat, se kterými pracuji (respondenty byli bezdětné páry), slouží druhá a třetí hypotéza pouze k ilustrativnímu přiblížení Burrovy (1970) studie.

V kontextu této práce je dalším klíčovým autorem, Graham B. Spanier z The Pennsylvania State University, USA. Spanier (1976) nepřímou navazuje na studii Burra (1970) tím, že proces partnerské interakce také řadí do různých kategorií. Oproti Burrovi (1970) se ovšem nezabývá pouze manželskou interakcí, ale i interakcí partnerů,

žijící mimo manželství. To je také hlavním důvodem, proč je zmiňován i v rámci této práce, neboť skupinu respondentů tvořily jak manželské, tak nemanželské páry.

1.2.1. Měření partnerské spokojenosti

V roce 1976 vytvořil škálový dotazník „Dyadic Adjustment Scale“ (zkráceně DAS), jehož účelem je hodnotit mimo jiné partnerskou spokojenost [satisfaction], která je součástí uceleného procesu, jež označuje termínem partnerské přizpůsobení [dyadic adjustment] (Spanier, 1976).

Spanier (1976) chápe rozdíl mezi spokojeností a přizpůsobením následovně: Partnerské přizpůsobení [adjustment] je „celý, neustále se měnící proces s kvalitativním rozměrem, který lze hodnotit v danou chvíli“ (Spanier, 1976). Výsledkem je míra přizpůsobení, která je ovlivněna pěti faktory: mírou rušivých rozdílů mezi partnery, napětím mezi partnery jejich úzkostí, partnerskou spokojeností [satisfaction], partnerskou soudružností, a mírou shody v záležitostech, důležitých pro vztah. Bylo potřeba, aby byla rozlišena míra jednotlivých pěti faktorů, a proto autor rozdělil otázky v dotazníku do čtyř subškál: partnerská spokojenost, partnerská soudržnost, shoda v partnerském vztahu a vyjadřování emocí. Spokojenost [satisfaction] je tedy součástí celkového procesu přizpůsobení [adjustment].

Dotazník byl vytvořen jak pro klinické, tak výzkumné účely a patří mezi jeden z nejvíce využívaných dotazníků v psychologické oblasti, zabývající se párovými interakcemi. Jeho popularita spočívá především v dostupnosti. Lze jej vyplňovat jak v tištěné, tak elektronické podobě, vyplnění trvá pět až deset minut a je jednoduché jej vyhodnocovat (Spanier, 1976). Výsledky partnerů mohou být porovnávány nebo hodnoceny individuálně (Spanier, 1976). Test může být použit jako nástroj v partnerské terapii, může sledovat potřebu partnerské terapie a vysvětlit rozdíly v pojetí vztahu mezi partnery (Spanier, 1976). Ve výzkumech lze použít jak celkový test, tak jeho jednotlivé subškály, které souvisí se studovanou oblastí (Spanier, 1976). Za vývojem tohoto testu nestojí žádná konkrétní teorie. Škály byly vytvořeny tím, že bylo vybráno 300 položek z již existujících měření partnerských vztahů, byly vyjmuty duplikáty a následně přezkoumána platnost (validita) obsahu zbylých položek (Spanier, 1976). V konečné fázi, po provedení faktorové analýzy, byl výsledkem test s 32 položkami, z čehož 30

obsahuje Likertovu škálu (pětibodová stupnice od výroků „Zcela nesouhlasím“ po „Zcela souhlasím“). Zbylé dvě otázky poskytují odpověď pouze ano či ne. Čím větší je skóre získané v DAS, tím větší stabilitu vztah vykazuje (Schejbalová, 2008). Detailní popis hodnocení lze nalézt Spanierově studii (1976).

1.3. Partnerství a teorie attachmentu

Teorie o souvislosti attachmentu a partnerských vztazích se poprvé začínaly 80. letech 20. století. Významnými autory několika studií na toto téma jsou C. Hazan a P. Shaver, kteří vývoj a průběh partnerského vztahu přirovnávají attachmentovým vazbám, které si jedinec odnáší z dětství (Hazan, Shaver, 1987).

Attachmentový systém, jak Bowlby (1969) nazývá komplexní schéma attachmentových pocitů a chování, se vyvinul k tomu, aby chránil dítě před pocitem nebezpečí tím, že bude mít jistotu blízkosti svého primárního pečovatele (matky). Když je dítě malé, dokáže plakat, navázat oční kontakt, usmát se, přivinout se, aby upoutalo matčinu pozornost. Průběh této interakce dítěte a pečovatele může být shrnut do tří předpokladů.

První je, že pokud je jedinec přesvědčený, že osoba, se kterou je spojen attachmentovou vazbou, mu bude nablízku vždy, když potřebuje, bude tento jedinec mnohem menší sklony k intenzivnímu a chronickému strachu než jedinec, který z jakéhokoli důvodu jistotu blízké osoby postrádá. Druhý předpoklad se týká citlivého období, během kterého se přesvědčení o blízkosti osoby vyvíjí. Důvěra v dostupnost attachmentové osoby se vytváří pomalu během dětství a adolescence, a veškeré očekávání, které se vyvíjí během tohoto období má sklony zůstat relativně neměnné po zbytek života. Třetí předpoklad se týká role vlastní zkušenosti. Znamená to, že různá očekávání o dostupnosti a vstřícnosti blízké osoby, které vyvíjí jedinec v letech nezralosti, jsou dosti přesné odrazy zážitků, které tento jedinec skutečně měl s pečující osobou.

Podle Aisworthové (1973) existují tři typy attachmentových vazeb, často nazývané jako typ bezpečný, typ úzkostlivý a typ vyhýbavý.

Bezpečný typ („secure“) - Jedinci tohoto typu mají tendence být bez přítomnosti pečovatele poněkud rozmrzelí a sklíčení, ale zůstávají bez její přítomnosti klidní. Na

matčin příchod reagují rychle a přívětivě (Aisworth, 1973). V dospělosti jsou tito jedinci sebevědomí, společenšší, projevují zájem o sblížení s ostatními lidmi (Collins, 2004). Mají také tendence vytvářet dlouhodobé spokojené partnerské vztahy (Hazan, Shaver, 1987).

Úzkostný typ („anxious“) - Bez přítomnosti pečovatele zažívají úzkost, často pláčou a protestují. Po tom, co se pečovatel objeví, mohou být rozrušení nebo naštvaní, i přes to, že se jim pečovatel věnuje (Aisworth, 1973). V dospělosti jsou málo sebevědomí a mají strach z opuštění (Collins, 2004).

Vyhýbavý typ („avoidant“) - V nepřítomnosti pečovatele jsou klidní, ovšem působí nezaujatě i ve chvíli, kdy je pečovatel opět na blízku (Aisworth, 1973). Tito jedinci jsou v dospělosti uzavření, neradi navazují blízké vztahy s lidmi a nejsou příliš společenšší (Collins, 2004).

1.3.1. Vliv typů attachmentu na vytváření partnerského vztahu

C. Hazan a P. Shaver (1987) se ve své studii zabývali biosociálními procesy, které formují citové vazby mezi dospělými jedinci a zjistili, že zmiňované tři typy attachmentových vazeb lze aplikovat i na partnerský vztah. Domnívají se, že specifické charakteristiky ve vztahu dítěte a pečovatele (většinou matky), tak jak je definovala Aisworthová, mohou působit stejně i v partnerském vztahu dospělých jedinců.

Teorie attachmentu vysvětluje, jak se alespoň některé z těchto forem vyvíjí a jak tyto síly, běžné pro všechny jedince, mohou vytvářet odlišné podoby sociálních vztahů (Hazan, Shaver, 1987).

Podle této teorie je možné vysvětlit „zdravou“ a „nezdravou“ formu lásky, která je dána odpovídajícím přizpůsobením na specifické sociální okolnosti. Podoba lásky podle teorie attachmentu zahrnuje jak pozitivní, tak negativní emoce, například strach z intimity, žárlivost (Hindy, Schwarz, 1985), emocionální nevyrovnanost (Tennov, 1979), důvěru (Dion, 1985), starostlivost (Rubin, 1973).

Tak jako pocity dítěte, které zažívá ve vztahu se svou matkou, a které reflektují kvalitu attachmentové vazby, může být přístup k partnerskému vztahu ovlivněn těmito vazbami, jen v jiné podobě. Tvrdí, že nejdůležitějšími vlastnostmi bezpečných typů v dospělosti jsou důvěra, přátelství a pozitivní emoce.

Partnerský vztah dospělých s vyhýbavou formou attachmentu je charakteristický strachem z blízkosti a nedostatkem důvěry. Pro dospělé jedince s úzkostnou formou attachmentu je partnerský vztah svazující, téměř bolestivé úsilí o soužití s jinou osobou.

Bylo také prokázáno, že attachmentové vazby ovlivňují model sebepojetí v rámci partnerského vztahu. Bezpečné typy věří v dlouhotrvající lásku, shledávají druhé lidi důvěryhodnými a obecně věří, že jsou milováni. Vyhýbavé typy více pochybují o dlouhém trvání lásky a myslí, že nepotřebují partnera k tomu, aby byli v životě šťastní. Úzkostné typy se lehce zamilují, ale těžko hledají pravou lásku. Navíc mají více pochyb sami o sobě než předchozí dva typy, protože, na rozdíl od vyhýbavých typů, nepotlačují, nebo se nepokouší zakrýt pocity nejistoty.

Výsledky jejich studie (Hazan, Shaver, 1986) potvrdily hypotézu, že attachmentové vazby se spokojeností v partnerském vztahu skutečně souvisí.

Respondenti s bezpečným typem attachmentu se jeví jako nejvíce spokojení, neboť partnerský vztah charakterizují jako šťastný, přátelský a plný důvěry. Vyhýbavé typy mají v partnerském vztahu strach z blízkosti, a pro úzkostné typy je určující především žárlivost, emoční vypětí a touha po opětování pocitů (Hazan, Shaver, 1986).

Tímto Hazanová a Shaver připravili půdu pro další rozpracování tohoto tématu. V roce 1990 se attachmentovými vazbami v partnerství zabývali Collins a Read (1990) a opět potvrdili, že jedinci s bezpečným typem attachmentu jsou v partnerství spokojenější, vykazují vyšší míru intimity, důvěry a oddanosti, zatímco jedinci s vyhýbavým typem attachmentu obecně dosahují nižší úrovně těchto vlastností (Collins, Read, 1990). Úzkostné typy jsou méně spokojené a je u nich větší pravděpodobnost konfliktů a rozkolísanosti (Kirkpatrick, Davis, 1993).

Collins a Read (1990) studie attachmentu dále rozšířili vlastní partnerské hodnocení vztahu a tvrdí, že partneři jsou ve vztahu méně spokojeni, v případě, že je muž vyhýbavý (nebo odtahovaný) spíše než projevoval známky bezpečného attachmentu, a dále, pokud je žena úzkostného typu. Genderově podmíněné vzorce jsou rozpoznatelné i v Simpsonově (1990) studii, kde bylo zjištěno, že ženská úzkostlivost je silnou předpovědí pro partnerovo negativní hodnocení vztahu. Vliv na průběh a vývoj partnerských vztahů má i to, že si lidé své partnery nevybírají náhodně, ale s ohledem na attachmentový typ, i když nevědomě (Kirkpatrick, Davis, 1993). Studie o manželských i nemanželských párech svědčí o tom, že bezpečné typy nejen preferují partnera se stejným typem, ale mají tendenci s ním zůstat (Collins, Read, 1990). Na druhou stranu, modely úzkostného a vyhýbavého typu vykazují několik důvodů, proč se přitahují tyto dva typy vztahů (Collins, Read, 1990; Senchak, Leonard, 1992). Pro úzkostné typy je hlavním partnerskou otázkou závislost, spolehlivost a partnerova oddanost. Partner s vyhýbavým typem, který má obavy z přílišné intimity a oddanosti, vyhledává partnery odpovídající úzkostnému typu. Pro osobu s vyhýbavým typem jsou vlastnosti jako partnerovo obtížné hledání důvěry a intimity charakteristikami, které od vztahu očekává (Kirkpatrick, Davis, 1993). Collins a Read (1990) to potvrzují studií, v níž bylo zjištěno, že ženy úzkostného typu vyhledávají muže vyhýbavého typu a muži s úzkostným typem attachmentu mají tendence sbližovat se se ženami jednoho z těchto dvou typů.

Co se týče stability partnerských vztahů, Hazanová a Shaver (1987) zjistili, že lidé s bezpečnou attachmentovou vazbou mají tendenci vytvářet dlouhodobější vztahy. Na základě výsledků respondentů, kteří byli ve stávajícím partnerském vztahu, zjistili, že lidé s bezpečným typem byli ve vztahu přibližně 10 let, zatímco úzkostliví 4,9 let a vyhýbaví 6 let. U bezpečných typů navíc zjistili nižší procento rozvodů, což bylo pouhých 6%, u úzkostlivých 10% a u vyhýbavých 12% (Hazan, Shaver, 1987).

Na druhou stranu bylo ale dokázáno, že attachmentové styly se v průběhu partnerství mohou měnit a proto je nutné, získávat data v dlouhodobějším horizontu. Může se například stát, že jedinec, který je v současnosti charakterizován jako bezpečný typ v dlouhodobém vztahu, nemuselo tomu tak být v počátečních fázích vztahu. V tomto případě mohou být attachmentové vazby pouze malé předznamenání stability či úpadku

vztahu (Kirkpatrick, Davis, 1993). Změnu attachmentových vazeb v průběhu partnerství potvrzuje i Hutt (1990), který zjistil, že u přibližně 25 % ze dvou odlišných typů byla v dospělosti potvrzena změna jejich attachmentového stylu, a to především změna z úzkostného, či vyhýbavého typu na typ bezpečný. Změna je silně spojena s bytím takovém vztahu, který zpochybnil prvotní obavy z intimity či popřel možnost nedůvěry jedince v sebe sama i v partnera (Kirkpatrick, Davis, 1993).

Se stabilitou partnerských vztahů souvisí i fakt, že partnerská, a převážně manželská spokojenost nemusí vždy nutně odpovídat manželské stabilitě. Některé výzkumy prokázaly, že vysoce stabilní vztahy mají zároveň vysokou míru konfliktů a nízkou míru spokojenosti (např. Cubber, Harroff; 1965; Rands, Lvinger & Mellinger, 1985). Ne všechny páry, které jsou v dlouhodobém vztahu, musí být tedy nutně spokojené a zároveň ne všechna nespokojená partnerství se musí rozpadnout (Kirkpatrick, Davis, 1993).

1.4. Vliv primární rodiny na partnerský vztah

Vliv vzájemného vztahu rodičů (nejen pečovatele) a dětí na jejich budoucí partnerský vztah rozebírá i Kratochvíl (2006) v rámci manželské terapie. Vychází z výzkumů Termana (1938) a Knoblochové (1964), kteří srovnávali spokojená a nespokojená manželství. Bylo potvrzeno, že na spokojenost má významný vliv nespokojenost v manželství rodičů, šťastné dětství, dobrý vztah k otci a matce a méně rozporů s nimi. Spokojení manželé byli také v dětství méně často a mírněji trestáni a dostalo se jim laskavějšího a otevřenějšího poučení o sexuálních otázkách (Kratochvíl, 2006, str. 9). Bylo to potvrzeno i při srovnávání funkčních a dysfunkčních párů. Funkční páry častěji uváděly, že manželství jejich rodičů bylo vydařené a že jejich vlastní dětství bylo spokojené (Kratochvíl, 2006).

2. CÍL PRÁCE

Cílem práce je zjistit, zda je možné určit souvislost mezi synchronizovanými pohyby partnerů a jejich spokojeností a pokud možno určit konkrétní projevy, které jsou potenciálně spojeny se spokojeností. Je totiž jasné, že partneři svou spokojenost projevují nejen verbálně, ale i neverbálně a takové synchronizované chování může být jedním z ukazatelů. Jak již bylo řečeno, v dnešní době existují studie, které se neverbálnímu chování partnerů a manželů věnovaly, vždy se ale jednalo jen o součást obsáhlejšího výzkumu, který téměř vždy souvisel i s verbálními projevy spokojenosti. Tak tomu bylo především u Gottmana, který na základě partnerských neverbálních projevů a výpovědí partnerů posuzoval jejich vzájemný vztah či predikoval, jaké mají partneři vyhlídky do budoucnosti. Spokojeností i synchronizací partnerů se zabývalo i mnoho dalších autorů zmíněných v teoretické části, zatím ale žádný z nich nehodnotil přímý vztah mezi neverbálními synchronizovanými projevy a spokojeností. Pro získání odpovědi je nutné nejprve stanovit, o čem přesně má výzkum vypovídat. Stanovíme si tedy výzkumnou otázku, na kterou budeme hledat odpověď. Výzkumná otázka tedy zní takto: „Je možné nalézt souvislost mezi neverbálním chováním partnerů a tím, jak jsou spokojeni v partnerském vztahu?“

Dále určíme hypotézy, na které budeme hledat přesnou a jednoznačnou odpověď. Hypotéza 1: Partneři, kteří jsou ve vztahu spokojeni, synchronizují své neverbální projevy, zapadající do skupiny aktů.

Hypotéza 2: Partneři, kteří jsou ve vztahu spokojeni, synchronizují své neverbální projevy, zapadající do skupiny stavů.

Hypotéza 3: Vlastní hodnocení spokojenosti souvisí se synchronizací neverbálních behaviorálních projevů.

Hypotéza 4: U partnerů, kteří synchronizují své neverbální behaviorální projevy, dochází k empatickému spojení a raportu.

Velká pozornost je věnována spokojenosti v partnerském vztahu, přestože spokojenost jako samostatný pojem v partnerském neexistuje. Vždy je uváděna v kontextu s dalšími

aspekty například tak, jak uvádí Spanier (1976). V této práci sice kladu velký důraz na subškálu spokojenosti, ale analyzovány jsou i zbylé tři subškály (soudružnost, shoda, vyjadřování emocí), použité v DAS dotazníku.

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1. Soubor osob

Pracuji se sekundárním zdrojem, který tvoří soubor informací o respondentech, prvotně získaných k účelům výzkumu „Intimate Behavior in Cohabiting Couples Project“ (Havlicek, Husarova, Rezacova, & Klapilova, 2011). Sběr dat probíhal v letech 2006-2008 a to v rámci projektu Fakulty humanitních studií UK a 1. lékařské fakulty UK.

Vzorek, na kterém původní výzkum probíhal, sestával ze 172 osob, tedy z 86 heterosexuálních párů. Podmínkou účasti ve výzkumu bylo, že páry musí být bezdětné, musí sdílet společnou domácnost a splňovat věkové rozmezí od 18 do 40 let. Páry se o výzkumu mohly dozvědět dvěma způsoby - prostřednictvím internetu a pomocí informačních letáků v ordinaci svého gynekologa. Dále byly motivovány finanční odměnou 2.000,- Kč a darováním ovulačního testu.

Takto vznikl velmi různorodý vzorek, neboť se respondenti lišili věkem, životní úrovní, dosaženou úrovní vzdělání, délkou vztahu a délkou sdílení společné domácnosti s partnerem.

Místem výzkumu byla Katedra antropologie FHS UK, přičemž se autoři výzkumu snažili zachovávat stejné prostředí a podmínky, pro všechny páry.

V tomto výzkumu pracuji se 40 páry, tedy s 80 heterosexuálními osobami. Pracuji s nižším počtem párů z důvodu obtížné dostupnosti všech videonahrávek, jež byly součástí prvotního výzkumu.

3.2. Design výzkumu

Projekt se týkal partnerských vztahů a to z více hledisek, tudíž je výzkum bohatý na získaná data. Oba partneři, každý zvlášť, vyplňovali sérii deseti dotazníků, které byly zaměřeny např. na spokojenost ve vztahu jako takovém, spokojenost v sexuální oblasti vztahu a různé osobnostní dotazníky. Pro první sérii dotazníků byl použit výše zmiňovaný Spanierův (1987) „Škálový dotazník partnerské přizpůsobivosti“. Autoři

výzkumu ho vybrali proto, že jde o přehledný, dostupný a prakticky ověřený dotazník. Zatímco jeden z páru vyplňoval dotazníky, s druhým prováděl tazatel interview a opačně. Poté partneri absolvovali interview s tazatelem společně, přičemž byli natáčeni na skrytou videokameru. Páry odpovídali na výzkumníkovy otevřené otázky, např. „jaká byla vaše motivace k účasti“, nebo „jak probíhá váš společný den“. Poté byli v místnosti ponecháni přibližně 5 minut bez přítomnosti tazatele. Během této doby měli společně vytvořit konec literární povídky, která se týkala řešení krizových situací v partnerském vztahu. Tato část byla stále natáčena na videokameru a bylo tak zpětně možné pozorovat neverbální komunikaci partnerů o samotě.

Původní výzkum tedy sestával z několika částí a vzniklo tak mnoho souborů s informacemi z různých oblastí partnerského života. Pro účely mé práce byly využity pouze soubory dva, kterými jsou videonahrávky společného interview partnerů s tazatelem a výsledky dotazníku „Dyadic Adjustment Scale“ (Spanier, 1976).

3.3. Videonahrávky

Videa byla natočena na běžné domácí kamery, a páry byly natáčeny vždy ze dvou směrů. V tomto výzkumu pracuji pouze s nahrávkami z levého směru. Videonahrávka z pravého směru, která byla k dispozici, nebyla z důvodu špatné kvality zahrnuta do výzkumu. Páry o natáčení nebyly předem informovány, aby bylo zachyceno jejich přirozené chování (detaily viz Etické otázky výzkumu).

Z jednotlivých videonahrávek jsou analyzovány vždy pouze tři minuty každé nahrávky a to od doby, kdy tazatel položí první otázku, která zjišťuje motivaci páru k účasti ve výzkumu.

3.4. DAS – Dyadic Adjustment Scale

Pro měření partnerské spokojenosti byl vybrán výše zmiňovaný dotazník „Dyadic Adjustment Scale“ (Spanier, 1987), jehož český překlad je dostupný v knize Manželská terapie (Kratochvíl, 2006). Partnerská spokojenost je jednou ze čtyř subškál a v analýze výsledků jí bude věnována největší pozornost. Nicméně pro celkový přehled budou analyzovány i zbylé tři subškály. Dotazník je zaměřen na otázky, které vypovídají

o tom, do jaké míry se partneři shodují např. ve svých zájmech, v náboženském vyznání, v životní filozofii atd. Test dále obsahuje otázky týkající se výskytu určitého chování partnerů, např. zda společně chodí ven za zábavou a koníčky, jak často políbí svého partnera, nebo jak často se společně smějí. Na otázky tohoto typu lze odpovědět pomocí čtyř nebo pěti stupňové škály. Na dvě otázky týkající se zájmu o sex a projevování lásky je možné odpovědět ano/ne. Jednou z otázek je míra štěstí ve vztahu, na kterou lze odpovědět jedním z bodů na stupnici od 0 do 6. Nejnižší hodnota znamená partnerství „krajně nešťastné“ a nejvyšší hodnota partnerství „dokonalé“ (Kratochvíl, 2006).

K dotazníku byly ve výzkumu Klapilové et al. (2011) přidány další dvě otázky, které zjišťují vlastní a partnerovu spokojenost ve vztahu, kterou lze hodnotit na stupnici 1 až 7, přičemž číslo 7 je nejvyšší míra spokojenosti.

3.5. Analýza dat

3.5.1. Analýza videonahrávek

Videonahrávky byly analyzovány pomocí počítačového softwaru *Interact* verze 9. Tento program je široce využíván mnoha vědních oborech, především v etologii a psychologii. Program dokáže zaznamenat a následně analyzovat veškeré pohyby, a to jak z živého pozorování, prostřednictvím videokamery, tak z již vzniklých videí. Výzkumník si může zvolit libovolné množství behaviorálních projevů, které lze seřadit do různých kategorií. Ke každému projevu se dále zvolí zkratka (buď písmeno, nebo číslo) na počítačové klávesnici. Vždy, když se daný projev objeví, zanes se pomocí této zkratky do výsledkového okna programu, a je tedy možné vidět přesný čas výskytu projevu. U projevů můžeme měřit jak frekvenci, nebo délku, což je pro tento výzkum velice užitečná funkce. Výsledkem je statisticky hodnotitelný soubor dat.

Nevýhodou *Interactu 9* je, že není schopen z jednoho videa analyzovat výsledky dvou objektů najednou, proto bylo nutné pracovat s každou videonahrávkou nejméně dvakrát - poprvé byly analyzovány neverbální projevy žen a podruhé neverbální projevy mužů.

Před samotným měřením bylo nutné stanovit, jaké neverbální projevy chceme sledovat. Projevy byly rozděleny do dvou skupin. První skupinu tvoří takzvané akty a druhou skupinu takzvané stavy. Pro obě skupiny byly vybrány takové projevy, které jsou jasně rozpoznatelné a zároveň se nepřekrývají.

Aktem se rozumí jednorázový, rychlý pohyb, který nemusí být naprosto identický s partnerovým projevem a je omezený velmi krátkým časovým úsekem. Akt trvá pouze několik sekund (průměrně 5s), a proto bylo vhodnější měřit jejich frekvenci. Celkem bylo měřeno 19 aktů. Po pečlivém zaznamenání všech aktů partnera i partnerky byl hodnocen podíl reakcí, při kterých 1) partner reagoval na akty partnerky a 2) partnerka reagovala na akty partnera. Pro charakteristiku jednotlivých aktů byl studentkou Adélou Vobořilovou vytvořen etogram, který lze nalézt v příloze této práce.

Stavy jsou oproti tomu projevy, které jsou s partnerovým projevem identické. Stavy trvají delší dobu, minimálně 5 sekund a mohou trvat po celou dobu interakce. Zde je tedy vhodné měřit jejich délku. Jedná se o pozice horních a spodních končetin a o způsob posazení. Dále rozlišujeme, zda se jedná o otevřenou, nebo uzavřenou pozici. U otevřené pozice nemá jedinec překřížené ani spodní, ani horní končetiny, u uzavřené pozice je tomu přesně naopak. Celkem bylo měřeno 14 stavů. Po zaznamenání všech stavů byl hodnocen počet výskytu stejného stavu u partnerky a partnera, počet výskytu stavů, kdy oba partneři měli buď uzavřenou, nebo otevřenou pozici, dále délka výskytu stejného stavu a délka výskytu stavů, oba s otevřenou nebo uzavřenou pozicí. Pokud se u partnerů objevilo více stejných stavů najednou, byla měřena délka nejdéle trvajícího stavu.

Pro charakteristiku jednotlivých stavů byl opět vytvořen etogram, představený v příloze.

3.5.2. Analýza dotazníku

Data získaná pomocí Spanierova dotazníku byla zpracována standartní statistickou metodou a získali jsme průměrné hodnoty všech jeho subškál a přidaných dvou otázek. Pro srovnání rozdílů mezi výsledky mužů a žen v celkovém skóru Spanierova dotazníku a subškály spokojenosti jsme použili statistickou metodu t-testu.

Po získání veškerých potřebných dat z videonahrávek i DAS, jsme tato data hodnotili. Abychom mohli zvolit vhodnou statistickou metodu k jejich hodnocení, museli jsme určit rozložení proměnných. Abychom otestovali rozložení proměnných, provedli jsme test normality. Data prošla testem Kolmogorov – Smirnov, který testuje polohu (i tvar) jedné nebo dvou proměnných. Normalitu jsme testovali u každého pohlaví zvlášť. Výsledky téměř všech proměnných u obou pohlaví se prokázaly jako nenormální, takže jsme se rozhodli provést ne parametrickou Kendallovu korelaci.

4. ETICKÉ OTÁZKY VÝZKUMU

Videonahrávky byly pořízeny skrytou videokamerou, aby bylo možné sledovat co nejpřirozenější chování partnerů. Ihned po skončení interview bylo ovšem účastníkům sděleno, že byli tajně natáčeni a videonahrávka jim byla následně k dispozici. Účastníci byli požádáni k písemnému souhlasu o použití videozáznamu s tím, že bude použit pouze pro vědecké účely Fakulty humanitních studií, Univerzity Karlovy v Praze. Výzkumníci se zavazují, že získaná data nebudou dále šířit. V případě v případě účastníkovy odmítnutí byla nahrávka smazána. Zároveň byla zachována anonymita jednotlivců, místo skutečných jmen neboť byly použity kódy, sestaveny z částí jejich jména a příjmení. Se všemi získanými daty zacházelo v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

5. VÝSLEDKY

Prvním krokem v hodnocení dat bylo spočítání průměrných hodnot, mediánů a směrodatných odchylek hodnot získaných ze Spanierova dotazníku. Pro účely této práce nás zajímá především celkový skór a subškála partnerské spokojenosti. Společně s tím byly spočítány i průměrné hodnoty, mediány a směrodatné odchylky dvou přidávaných otázek, týkající se hodnocení vlastní a partnerovy spokojenosti. Výsledky jsou zobrazeny v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1

N=39	Muži			Ženy		
	Mean	Median	SD	Mean	Median	SD
Spokojenost ve vztahu	6,18	6	1,25	6,36	6	0,84
Partnerova spokojenost	5,92	6	1,13	6,31	6	0,8
Spanier celkový skór	117,78	117	9,19	120,32	120	7,74
Spanier spokojenost	43,41	43	3,39	43,55	44	4,17

Stejným způsobem jsme spočítali průměrné hodnoty měření společných stavů a aktů. V tomto případě jsme výsledky mužů a žen hodnotili dohromady. Celkový vzorek tvořilo 80 subjektů, tedy 40 žen a 40 mužů. Tento vzorek je větší, neboť původně nakódovaných párů bylo celkem 40. Výsledky jsou zobrazeny v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2

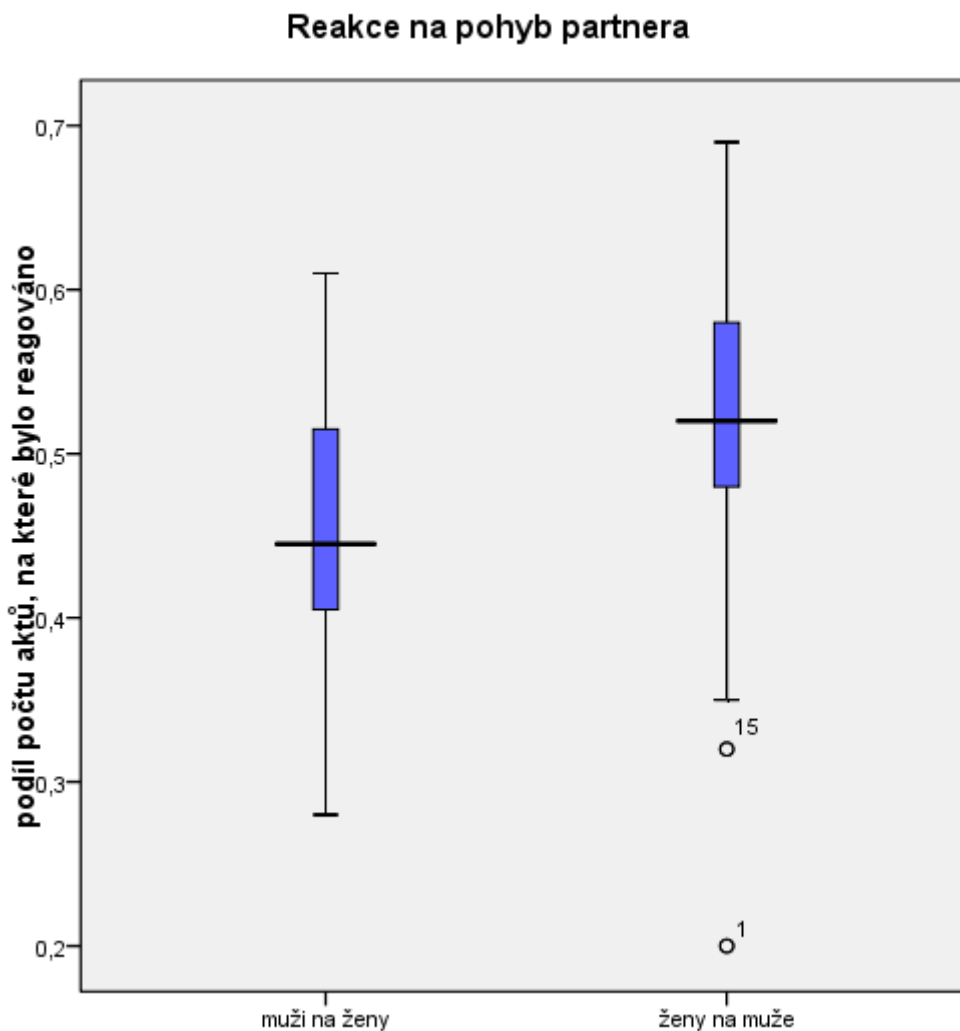
N=40		Mean	Median	SD
AKTY	Podíl reakcí 0 na 1	0,45	16	2,75
	Podíl reakcí 1 na 0	0,51	0,52	0,09
STAVY	Počet výskytu stejného stavu	0,74 *	1	0,84
	Počet výskytu O nebo U	1,87	2	1,05
	Délka výskytu stejného stavu	77,54	25	83,52

5.1. Výsledky t-testu

Do párového t-testu, kterým jsme testovali podíly partnerských aktů, bylo zahrnuto celkem 40 párů, čili 80 subjektů. Takto jsme porovnávali závislé dvojice a získali rozdíl v hodnotách, jak muži reagují na neverbální projevy (akty) žen a ženy na neverbální projevy (akty) mužů. T-testem jsme prokázali, že ženy na akty mužů reagovali více než muži na akty žen ($t = -3,54$; $p = 0,001$) a zjistili, že výsledek je signifikantní. Průměrný podíl počtu reakcí žen na muže je roven číslu 0,52 se směrodatnou odchylkou 0,09. Průměrný podíl počtu reakcí muže na ženy je roven číslu 0,45 se směrodatnou odchylkou 0,07. Pro názornou představu je výsledek zobrazen v grafu č. 1.

Graf č. 1

T-testem jsme dále zjišťovali rozdíl mezi výsledky mužů a žen v celkovém skóru Spanierova dotazníku a následně i jedné z jeho subškál spokojenosti. Průměrný výsledek Spanierova celkového skóru mužů je 117,78 (9,19) a průměrný výsledek žen je 120,32 (7,74). Výsledná hodnota testu je tedy $t = -1,47$ ($p = 0,14$). Průměrná spokojenost dle Spanierova dotazníku u mužů je 43,41 (3,39) a průměrná spokojenost žen je 43,51 (4, 17). Výsledná hodnota $t = -1,79$ ($p = 0,85$).

5.2. Výsledky získané Kendallovou korelací

Kendallovou korelací jsme hodnotili souvislost mezi proměnnými ze Spanierova dotazníku a neverbálními behaviorálními projevy partnerů. V tomto testu jsme se rozhodli hodnotit opět každé pohlaví zvlášť, nejprve jsme hodnotili vztah proměnných závislých na neverbální projevy u žen a poté u mužů. Výsledky hodnocení mužů jsou zaznamenány v tabulce č. 3ab a výsledky hodnocení žen v tabulce č. 4ab.

První měřenou proměnnou byl Spanierův celkový skór, kde se prokázala statisticky signifikantní korelace s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice ($\tau = 0,29$; $p = 0,01$) viz graf č. 2.

Souvislost Spanierova celkového skóru se prokázala jako nesignifikantní, a to s následujícími výsledky:

Spanierův celkový skór nevykázal signifikantní korelaci s podílem počtu aktů v reakci partnera na partnerku ($r = 0,05$; $p = 0,66$), s podílem počtu aktů v reakci partnerky na partnera ($\tau = -0,14$; $p = 0,19$), s podílem počtu výskytu stejného stavu ($\tau = 0,16$; $p = 0,2$), s délkou výskytu stejného stavu ($\tau = 0,09$; $p = 0,43$) a s délkou výskytu stavů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice ($\tau = 0,11$; $p = 0,36$).

Další hodnocenou proměnnou byla subškála „spokojenosti“ ze Spanierova dotazníku, která prokázala signifikantní korelaci opět s počtem výskytu stavů na úrovni otevřené nebo uzavřené pozice ($\tau = 0,3$; $p = 0,01$).

U subškály „spokojenosti“ nebyla prokázána signifikantní korelace s podílem počtu aktů v reakci partnera na partnerku ($\tau = 0,03$; $p = 0,76$), s podílem počtu aktů v reakci partnerky na partnera ($\tau = -0,06$; $p = 0,56$), s počtem výskytu stejného stavu ($\tau = 0,05$; $p = 0,68$), s délkou výskytu stejného stavu ($\tau = 0,09$; $p = 0,43$), ani s délkou výskytu stavů na úrovni otevřené nebo uzavřené pozice ($\tau = 0,11$; $p = 0,36$). U zbylých subškál také nebyla prokázána signifikantní korelace (viz Tabulka č. 3a, 3b), je ovšem možné pozorovat výsledek, který se blíží k hranici signifikance. Tím je korelace subškály „vyjadřování emocí“ s počtem výskytu stejného stavu ($\tau = 0,23$; $p = 0,08$).

U žen nelze nalézt ani jednu signifikantní korelaci, ovšem ve třech případech se výsledek přibližuje korelační hranici. Je tomu tak u korelace škály „partnerská spokojenost“ s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice ($\tau = 0,22$; $p = 0,07$), u korelace subškály „partnerská shoda“ s délkou výskytu stavů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice ($\tau = -0,21$; $p = 0,08$) a korelace subškály „vyjadřování emocí“ s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice ($\tau = 0,23$; $p = 0,08$).

Tabulka č. 3a

N=39	Spanier celkový skór		Spanier satisf.		Spanier Cons.	
	τ	p	τ	p	τ	p
Akty 0-1	0,05	0,66	0,34	0,76	0,04	0,97
Akty 1-0	-0,14	0,19	-0,06	0,56	-0,71	0,54
Stavy- počet výskytu stejného stavu	0,16	0,2	0,05	0,68	0,1	0,4
Stavy počet výskytu U nebo O	0,29	0,01	0,3	0,01	0,16	0,18
Délka výskytu stejného stavu	0,09	0,43	0,09	0,47	0,39	0,75
Délka výskytu U nebo O	0,11	0,36	0,18	0,13	0,01	0,87

Tabulka č. 3b

N=39	Spanier affect.		Spanier coh.		Spokojenost ve vztahu		Partnerova spokojenost	
	τ	p	τ	p	τ	p	τ	p
Akty 0-1	0,16	0,19	0,06	0,55	0,72	0,58	0,02	0,84
Akty 1-0	-0,15	0,21	-0,05	0,62	0,07	0,57	-0,02	0,84
Stavy- počet výskytu stejného stavu	0,23	0,08	0,13	0,29	0	0,98	-0,09	0,51
Stavy počet výskytu U nebo O	0,37	0	0,1	0,4	0,21	0,13	0,16	0,24
Délka výskytu stejného stavu	0,08	0,51	0,12	0,32	0	0,97	-0,11	0,42
Délka výskytu U nebo O	0,15	0,24	0,08	0,49	0,05	0,68	-0,05	0,7

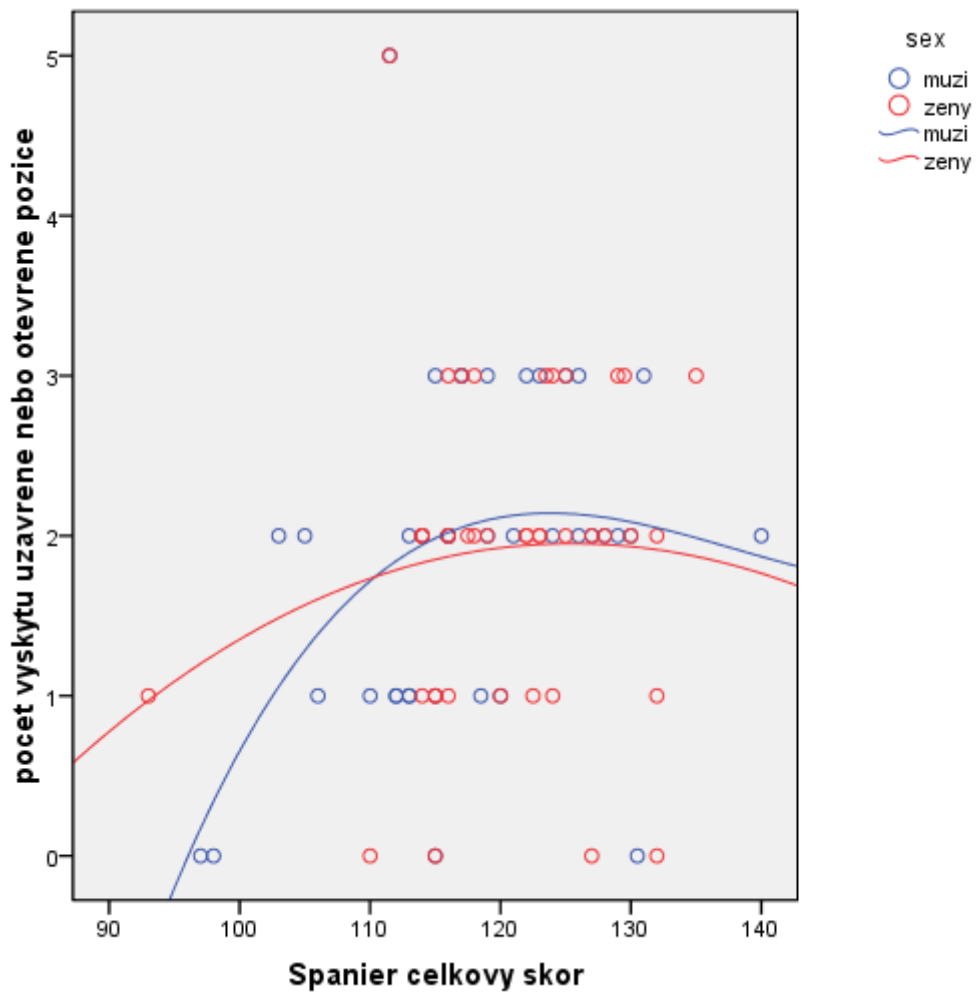
Tabulka č. 4a

N= 39	Spanier celkový skór		Spanier satisf.		Spanier Cons.	
	τ	p	τ	p	τ	p
Akty 0-1	0,1	0,35	0,13	0,24	0,04	0,69
Akty 1-0	0,1	0,33	0	1	-0,1	0,36
Stavy- počet výskytu stejného stavu	0,56	0,66	0,01	0,92	0	1
Stavy počet výskytu U nebo O	0,14	0,24	0,22	0,07	0	0,95
Délka výskytu stejného stavu	0,04	0,7	0,93	0,45	-0,09	0,44
Délka výskytu U nebo O	-0,01	0,87	0,54	0,66	-0,21	0,08

Tabulka č. 4b

N = 39	Spanier affect.		Spanier coh.		Spokojenost ve vztahu		Partnerova spokojenost	
	τ	p	τ	p	τ	p	τ	p
Akty 0-1	0,09	0,42	0,08	0,49	0,16	0,21	0,8	0,54
Akty 1-0	-0,12	0,29	-0,29	0,8	0	0,98	0,08	0,54
Stavy-počet výskytu stejného stavu	0,23	0,08	0,13	0,32	0,20	0,17	0,12	0,42
Stavy počet výskytu U nebo O	0,08	0,5	0,1	0,42	0,2	0,17	0,87	0,54
Délka výskytu stejného stavu	0,14	0,25	0,14	0,26	0,13	0,36	0,57	0,68
Délka výskytu U nebo O	0	0,98	0,02	0,85	0,06	0,64	0,01	0,91

Graf č. 2 představuje signifikantní korelaci mezi Spanierovým celkovým skórem s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice.

N = počet hodnocených subjektů

SD = směrodatná odchylka

6. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda synchronizace předem určených neverbálních projevů partnerů souvisí se spokojeností v partnerském vztahu. K vyhodnocení výsledků byly použity dvě statistické metody vybrané podle toho, jaké jsem chtěla ověřit skutečnosti. Nejprve bylo nutné zjistit jak, a jestli vůbec partneři vzájemně reagují na své neverbální projevy. Výsledek t-testu nám ukázal, že ženy reagují na akty partnerů více, než partneři na partnerky.

T-testem prošla také data získaná dotazníkem DAS. Porovnával se průměrný výsledek celkového skóru DAS mužů s celkovým skórem DAS žen, kde se příliš výrazný rozdíl neprokázal. Stejně tak tomu bylo i při porovnávání průměrných výsledků subškály spokojenosti u mužů a u žen. Ani zde se neprokázal významný rozdíl, výsledné hodnoty se spíše shodují.

K hodnocení souvislosti mezi synchronizací neverbálních projevů a spokojenosti byla použita neparametrická Kendallova korelace, která přinesla poněkud nečekané výsledky. U mužů byla prokázána souvislost mezi Spanierovým celkovým skórem a počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice. S počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice souvisí u mužů také spokojenost ze Spanierova dotazníku. U mužů dále jiná souvislost zjištěna nebyla.

V hodnocení žen překvapivě nebyla prokázána jediná signifikantní korelace, ovšem ve třech případech se výsledky přibližovaly korelační hranici. Bylo tomu tak u korelace škály „partnerská spokojenost“ s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice u korelace subškály „partnerská shoda“ s délkou výskytu stavů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice a korelace subškály „vyjadřování emocí“ s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřená nebo uzavřená pozice.

Na základě těchto výsledků nyní můžeme odpovědět na výzkumnou otázku, zda je možné nalézt souvislost mezi neverbálním chováním partnerů a tím, jak jsou spokojeni v partnerském vztahu.

Souvislost mezi neverbálními projevy se spokojeností jako takovou byla nalezena u mužů při korelaci subškály „spokojenost“ s počtem výskytu shodných stavů na úrovni otevřené nebo uzavřené pozice.

Hypotézu 1, která měla ověřit, zda partneři, kteří jsou ve vztahu spokojeni, synchronizují své neverbální projevy, zapadající do skupiny aktů, potvrzena nebyla, neboť mezi spokojeností a skupinou aktů nebyla nalezena žádná souvislost. Hypotézu 2, ověřující, zda partneři, kteří jsou ve vztahu spokojeni, synchronizují své neverbální projevy, zapadající do skupiny stavů byla opět potvrzena u mužů, u žen nikoli. Hypotézu 3 není možné potvrdit ani u žen, ani u mužů, neboť nebyla nalezena signifikantní korelace vlastního hodnocení spokojenosti s žádným typem neverbálních behaviorálních projevů. Hypotézu 4, zda partnerů, kteří synchronizují své neverbální behaviorální projevy, dochází k empatickému spojení a raportu nebylo možné potvrdit. U žen ale bylo zjištěno, že mezi subškálou „vyjadřování emocí“ s počtem shodných stavů u obou partnerů na úrovni otevřené nebo uzavřené pozice existuje souvislost, byť se nejedná o signifikantní korelaci.

7. DISKUSE

Jak je vidět z výsledků, k signifikantní korelaci došlo pouze v malém množství případů a výsledky se přiklánějí spíše k faktu, že souvislost mezi partnerskou spokojeností a synchronizací neverbálních projevů pravděpodobně nelze nalézt. Výsledky ale mohly být ovlivněny mnohými faktory. Jedním z nich je poměrně krátká doba, po kterou byla nahrávka analyzována. Výzkum by možná mohl přinést jiné výsledky, kdyby bylo analyzováno celé interview, nebo kdyby byla partnerská interakce natáčena v přirozeném prostředí. Chování partnerů mohlo být navíc ovlivněno jejich náladou během interview.

K jiným výsledkům by mohlo dojít, kdyby hodnocené soubory prošly několika různými statistickými testy. Je také možné, že přesnější výsledky analýzy videí by byly získány, kdyby neverbální projevy byly hodnoceny více pozorovateli, kteří si předem stanoví přesné a jednoznačné kritérium, na základě kterého budou hodnotit neverbální projevy.

Stálo by také za to, aby se budoucí výzkum soustředil přednostně na rozdíly neverbálních projevů mezi muži a ženami, a aby zjišťoval, jakým způsobem na konkrétní situace reagují ženy, a jak muži. Jak ukázaly výsledky, ženy reagují více na neverbální projevy partnera než partneři na neverbální projevy partnerky. Bylo by tedy užitečné blíže zjistit, na jaké projevy ženy reagují. Z výzkumu vyplývá, že u žen, alespoň částečně, souvisí spokojenost s vyjadřováním emocí a raportem. Zajímavé výsledky by mohl přinést výzkum, který by hledal souvislost vyjadřování emocí se synchronizací buď aktů, nebo stavů.

Jedním z kritérií účasti párů ve výzkumu byla skutečnost, že musí být bezdětné. Toto kritérium bylo vcelku výjimečné ve srovnání se studii, zabývající se manželskou spokojeností. Většinou je totiž ovlivňujícím faktorem právě přítomnost dítěte nebo více dětí v rodině. Zajímavé výsledky by tedy mohl přinést takový výzkum, který hodnotí pohybovou synchronizaci u bezdětných párů a u partnerů s dětmi, a zda se u nich liší pocity spokojenosti.

Jak tedy vidíme, výzkum sice neprokázal souvislost mezi spokojeností a behaviorální synchronizací partnerů, existuje ale stále spousta možností, jak kritéria pro účast ve výzkumu rozšířit a je možné, že poté bychom takovou souvislost našli.

ZÁVĚR

V tomto výzkumu jsem dospěla k závěru, že souvislost mezi partnerskou spokojeností a synchronizovaného chování nebyla potvrzena, což se poněkud liší od prvotního očekávání. Z výsledků byly alespoň zjištěny vztahy mezi tím, jak na sebe z neverbálního hlediska vzájemně reagují muži a ženy a jaká skupina neverbálních projevů alespoň částečně souvisí se synchronizací. Nyní víme, že ženy reagují více na akty svých partnerů, než muži na akty svých partnerek, a větší souvislost se spokojeností má skupina stavů než skupina aktů, což je jistě užitečným přínosem této práce. Výsledky výzkumu by mohly být motivací pro vznik dalších studií, jejichž cílem by bylo zjištění, proč muži na neverbální projevy partnerek reagují méně, než je tomu naopak. V další studii by mohl být například částečně rozšířen design výzkumu o interview s každým partnerem zvlášť a poté dohromady. Následně by byly analyzovány samostatně neverbální projevy jedince, které by poté byly srovnány s projevy, které vykonal během interakce s partnerem. Bylo by také zajímavé rozdělit páry do různých věkových kategorií či podle délky jejich vztahu, což by mohlo přinést různorodější výsledky. Jak tedy vidíme, výzkum byl velmi přínosný, neboť přinesl významné a zajímavé podklady pro další studie.

POUŽITÁ LITERATURA

Ainsworth, M. D. S.; *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation (Theoretical Background, Procedures)*, Lawrence Elabum Associates, 1978.

Stayton, Donelda J., and Mary D. Ainsworth. "Individual differences in infant responses to brief, everyday separations as related to other infant and maternal behaviors." *Developmental Psychology* 9.2 (1973): 226.

Allport, Gordon Willard. *The person in psychology: Selected essays*. Boston: Beacon Press, 1968.

Bandura, Albert. "Gauging the relationship between self-efficacy judgment and action." *Cognitive Therapy and Research* 4.2 (1980): 263-268.

Bernieri, Frank J., and Robert Rosenthal. "11. Interpersonal coordination: Behavior matching and interactional synchrony." *Fundamentals of nonverbal behavior* (1991): 401.

Bernieri, Frank J. "Interpersonal sensitivity in teaching interactions." *Personality and Social Psychology Bulletin* 17.1 (1991): 98-103.

Bowlby, John. *Attachment and loss v. 3*. No. 79. Pimlico, 1969.

Burr, Wesley R. "Satisfaction with various aspects of marriage over the life cycle: A random middle class sample." *Journal of Marriage and the Family* (1970): 29-37.

Cappella, Joseph N., and Mark T. Palmer. "Attitude similarity, relational history, and attraction: The mediating effects of kinesic and vocal behaviors." *Communications Monographs* 57.3 (1990): 161-183.

Chartrand, Tanya L., and John A. Bargh. "The chameleon effect: The perception-behavior link and social interaction." *Journal of personality and social psychology* 76 (1999): 893-910.

Carstensen, Laura L., John M. Gottman, and Robert W. Levenson. "Emotional behavior in long-term marriage." *Psychology and aging* 10 (1995): 140-140.

Collins, W. Andrew, and Brett Laursen. "Changing relationships, changing youth interpersonal contexts of adolescent development." *The Journal of Early Adolescence* 24.1 (2004): 55-62.

Collins, Nancy L., and Stephen J. Read. "Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples." *Journal of personality and social psychology* 58.4 (1990): 644-663.

Cuber, John F., and Peggy B. Harroff. "Five types of marriage." *Family in transition*. Boston: Little, Brown (1971).

Dabbs Jr, James M. "Similarity of gestures and interpersonal influence." *Proceedings of the annual convention of the American Psychological Association*. American Psychological Association, 1969.

Dion, Karen K., and Kenneth L. Dion. "Individualistic and collectivistic perspectives on gender and the cultural context of love and intimacy." *Journal of Social Issues* 49.3 (1993): 53-69.

Disman, M., Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele, Praha, Karolinum, 2000Ezzedine, Heřmanský, M., Novotná, H., Seidlová, G., Šťovíčková, M., Vaňková M.; e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod, FHS UK Praha

Ehrlich, Paul R. *Human natures: Genes, cultures, and the human prospect*. Shearwater Books, 2000.

Filsinger, Erik E. *Marriage and family assessment: A sourcebook for family therapy*. Vol. 64. Sage Publications, Inc, 1983.

- Grammer, Karl, Kirsten B. Kruck, and Magnus S. Magnusson. "The courtship dance: Patterns of nonverbal synchronization in opposite-sex encounters." *Journal of Nonverbal Behavior* 22.1 (1998): 3-29
- Goodall, Jane. "The chimpanzees of Gombe: Patterns of behavior." (1986): 56.
- Goffman, Erving. "The presentation of self in everyday life." (1959): 1-17.
- Gottman, John M. "The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples." *Journal of consulting and clinical psychology* 61 (1993): 6-6.
- Gottman, John M. "PREDICTING THE LONGITUDINAL COURSE OF MARRIAGES*." *Journal of Marital and Family Therapy* 17.1 (1991): 3-7.
- Gottman, John M. "How marriages change." *Depression and aggression in family interaction* (1990): 75-101.
- Havlicek, J., Husarova, B., Rezacova, V., Klapilova, K.: Archives of Sexual Behavior, Volume 40, Issue 6, pp 1153-1163 Correlates of Extra-Dyadic Sex in Czech Heterosexual Couples: Does Sexual Behavior of Parents Matter?: Correlates of Extra-Dyadic Sex in Czech Heterosexual Couples: Does Sexual Behavior of Parents Matter? , 2011
- Hazan, Cindy, and Phillip Shaver. "Romantic love conceptualized as an attachment process." *Journal of personality and social psychology* 52.3 (1987): 511-524.
- Hazan, Cindy, and Phillip R. Shaver. "Love and work: An attachment-theoretical perspective." *Journal of Personality and Social Psychology* 59.2 (1990): 270.
- Hindy, C. G., and J. C. Schwarz. "Lovesickness." *dating relationships: An attachment perspective* (1985).
- Kendon, Adam. "Movement coordination in social interaction: Some examples described." *Acta psychologica* 32 (1970): 101-125.

Kirkpatrick, Lee A., and Keith E. Davis. "Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis." *Journal of Personality and Social Psychology* 66.3 (1994): 502.

Koffka, Kurt. "Mental development." *The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology* 32.4 (1925): 659-672.

Kratochvíl, S.; Manželská terapie, Portál, 2006.

Krokoff, Lowell J., John M. Gottman, and Anup K. Roy. "Blue-collar and white-collar marital interaction and communication orientation." *Journal of Social and Personal Relationships* 5.2 (1988): 201-221.

Lanzetta, John T., and Basil G. Englis. "Expectations of cooperation and competition and their effects on observers' vicarious emotional responses." *Journal of Personality and Social Psychology* 56.4 (1989): 543.

La France, Marianne, and William Ickes. "Posture mirroring and interactional involvement: Sex and sex typing effects." *Journal of Nonverbal behavior* 5.3 (1981): 139-154.

Lakin, Jessica L., et al. "The chameleon effect as social glue: Evidence for the evolutionary significance of nonconscious mimicry." *Journal of nonverbal behavior* 27.3 (2003): 145-162.

Levinger, George, and Marylyn Rands. "Compatibility in marriage and other close relationships." *Compatible and incompatible relationships*. Springer New York, 1985. 309-331.

Levenson, Robert W., Laura L. Carstensen, and John M. Gottman. "Long-term marriage: Age, gender, and satisfaction." *Psychology and aging* 8 (1993): 301-301.

Margolin, Gayla, and Bruce E. Wampold. "Sequential analysis of conflict and accord in distressed and nondistressed marital partners." *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 49.4 (1981): 554.

McHugo, Gregory J., John T. Lanzetta, and Lauren K. Bush. "The effect of attitudes on emotional reactions to expressive displays of political leaders." *Journal of Nonverbal Behavior* 15.1 (1991): 19-41.

Piaget, Jean. *Le développement de la notion de temps chez l'enfant*. Presses universitaires de France, 1946.

Rubin, Z.Hill, C. T., & Peplau, L. A. (1976). Breakups before marriage: The end of 103 affairs. *Journal of Social Issues*, 32(1), 147-168.

Senchak, Marilyn, and Kenneth E. Leonard. "Attachment styles and marital adjustment among newlywed couples." *Journal of Social and Personal Relationships* 9.1 (1992): 51-64.

Shaver, Phillip R., and Cindy Hazan. "Adult romantic attachment: Theory and evidence." *Advances in personal relationships* 4 (1993): 29-70.

Schejbalová, T.: Souvislost neverbálních projevů a spokojenosti v dlouhodobém partnerském vztahu, Bakalářská práce, FHS UK Praha, 2008

Simpson, Jeffrey A., William S. Rholes, and Julia S. Nelligan. "Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles." *Journal of personality and social psychology* 62.3 (1992): 434.

Schefflen, Albert E. "The significance of posture in communication systems." *Psychiatry: Journal for the study of interpersonal processes* (1964).

Spanier, Graham B., and Linda Thompson. "A confirmatory analysis of the Dyadic Adjustment Scale." *Journal of Marriage and the Family* (1982): 731-738.

Tennov, Dorothy. *Love and limerence: The experience of being in love*. New York: Stein and Day, 1979.

PŘÍLOHY:

1. Skupina aktů
2. Skupina stavů

Skupina aktů:

Úpravy oděvu	Úpravy vlastního oděvu v situacích, kdy to není evidentně nutné. Patří sem urovnávání oblečení, úprava ramínek, „žmoulání“ různých částí oděvu, může se jednat i o úpravy doplňků (šperků, hodinek atd.)
Pohazování hlavou	Pohazování hlavou, kdy se hlava sklání dolů a kruhovitým pohybem se následně vrací do původní pozice - ukázání rozevlátých vlasů, všechny další podobné pohyby s rozevlátými vlasy bez viditelné nutnosti
Hraní si s vlasy	Úprava vlasů, natáčení vlasů na prst, prohrabávání vlasů, head toss s následnou úpravou vlasů, podrbání na hlavě a následné úprava (samotné podrbání ne), dávání si vlasů za ucho atd. Vše bez viditelné nutnosti
Krčení ramen	Pohyby ramen – může se jednat o pouze jeden pohyb, kdy jsou ramena zdvižena vzhůru, nebo opakované pohyby ramen nahoru a dolů (ne při smíchu)
Rychlý pohled	Rychlý pohled na partnera, trvá kolem tří vteřin.
Upoutávání pozornosti na hrudník	Obě ramena se společně pohybují vzad, narovnání páteře a zdůraznění hrudní části těla, posed s vypnutou hrudí
Skloněná hlava	Hlava se sklání a pohled zůstává upřený na partnera
Dotýkání se	Hlazení jakékoli části svého těla
Flirtující úsměv	Kontrakce Musculus zygomaticus major, bez produkce zvuku. Může následovat těsně po smíchu, nebo může smích předcházet. Partner se při něm nedívá na partnera
Ilustrátory	Jakýkoli pohyb rukou doprovázející řeč
Úsměv	Kontrakce Musculus zygomaticus major, bez produkce zvuku. Může následovat těsně po smíchu, nebo může smích předcházet. Partner se při něm dívá na partnera.
Smích	Úsměv většinou s otevřenou pusou a pouze s produkcí zvuku

Dotyky	<p>Hlazení partnera</p> <p>Položení ruky na partnera, poplácání partnera, chycení partnera za ruku/paži</p> <p>Objetí partnera</p> <p>Polibek</p> <p>Paže natažená přes pohovku, či podél ramen partnera, pohlazení ramena partnera</p> <p>Dotyk partnera částí těla (např. dotyk nohou, ramen, boků)</p> <p>Úprava partnerova oděvu</p>
Pohled na partnera	Dlouhý pohled do očí (na tvář) partnera - delší než 3 sekundy (když je hlava po pohledu na partnera stále nakloněna jeho směrem, ale oči již směřují jinam, již se nejedná o dlouhý pohled)
Přikyvování hlavou	Souhlasné přikyvování hlavou, hlava se lehce pohybuje nahoru a dolů (pouze v reakci na partnera)
Rozhlížení se	Jedná se o nesoustředěné rozhlížení se po okolí trvající delší dobu
Poposednutí	Poposednutí dopředu, dozadu, nebo ze strany na stranu, vrátí se zpět do předchozí pozice
Změna postoje	Natočení se směrem k partnerovi nebo od partnera (směrem k tazateli), překřížení nohou, srovnání nohou, jakákoli změna pozice rukou, jakýkoli změna posazení; nevrací se zpět do předchozí pozice
Náhlý pohyb	Jakýkoli náhlý a nápadný pohyb, lišící se od ostatních aktů; může i nemusí se vrátit do předchozí pozice

Spodní část těla	Otevřená pozice nohou	Bez překřížení: nohy od sebe	Kolena i kotníky jsou od sebe v rozmezí 10 cm a více, nohy se vzájemně nedotýkají, jsou opřeny chodidly o podlahu
		Bez překřížení: nohy u sebe	Kolena i kotníky se těsně dotýkají, nebo jsou ve vzdálenosti max. 10 cm; jsou opřeny chodidly o podlahu
		Překřížené kotníky (otevřená kolena)	Pokrčené nohy v úhlu cca 90 stupňů, opřené chodidly o podlahu, nohy zkřížené v kotnicích, kolena se nedotýkají a jsou ve vzdálenosti více než 10 cm
		Jedna noha vodorovně	Jedna noha pokrčená v koleni, svírající cca 90 stupňů a je kotníkem opřena o koleno druhé nohy, chodidlo se nedotýká podlahy; druhá noha je chodidlem opřena o podlahu; kolena jsou od sebe vzdálena cca 30 cm
	Uzavřená pozice nohou	Překřížená stehna	Jedna noha překřížená přes druhou v oblasti stehenní kosti a kolen, kotník horní nohy se neopírá; druhá noha se opírá chodidlem o podlahu
		Překřížené kotníky (uzavřená kolena)	Pokrčené nebo natažené nohy, překřížené pouze kotníky; obě chodidla jsou opřena o podlahu; kolena

Skupina stavů:

			se buď dotýkají, nebo jsou ve vzdálenosti max 10 cm
--	--	--	---

Vrchní část těla	Opírání dozadu + roztažené ruce	Opírání o zadní opěrku, ev. Jedna ruka na rameni partnera; natočení směrem k partnerovi
	Opírání dozadu + ruce podél (ev. jedna přes břicho, jedna na opěrce)	Ruce volně podél těla; ev. jednou rukou se dotýká partnera nebo semknuté dlaně; vrchní část natočena k partnerovi
	Opírání dozadu + překřížené ruce (obě křížem přes horní část těla)	Zády se opírá o zadní opěrku; dotýká se loktů nebo zápěstí; horní část těla natočena k tazateli;
	Opírání tělem přes boční opěrku	Pravým nebo levým bokem a rukou se opírá o boční opěrku; loket rovnoběžný s opěrkou nebo si podpírá hlavu; odtažení od partnera o více než 50 cm;
	Neopírá se, sedí rovně, ruce podél	Ruce podél těla nebo položené na kolenou, natočen směrem k tazateli
	Neopírá se, sedí rovně, ruce křížem	Sedí vzpřímeně; dotýká se loktů nebo zápěstí; natočen k tazateli nebo k partnerovi
	Opírá se lokty o kolena	Oba lokty opřené o kolena; sedí v mírném předklonu; jednou rukou si podpírá hlavu nebo má semknuté dlaně
	Hlava v dlaních	Sedí v mírném předklonu, lokty na kolenou; oběma rukama si podpírá hlavu

U všech stavů budu měřit délku, v programu Interact si tedy nastavím možnost měření trvání daného stavu, zkráceně „dur“ (duration).